Qajeelfamoota Buâ€™uuraa Asmaaâ€™a wa Sifaata-Seensa

Description

Asmaaâ€™a-maqaalee, **wa-**fi, **sifaata-**amaloota
Bismillah
Rabbii Guddaa waan hundaa irratti Dandaâ€™a taâ€™e gargaarsifachuun beekumsa beekumsa caalu ibsuuf kunoo imalatti seenne. Laa hawla walaa quwwata illa billah. â€œDhugumatti kabajni fi gatiin beekumsaa wanta beekkamu irratti hundaaâ€™a. Shakkii hin qabu, hunda caalaa beekkamaa fi guddaa Kan taâ€™ee Rabbii Isa malee haqaan gabbaramaan hin jirre, Kan samii fi dachii dhaabe, Mootii Haqaa ifa taâ€™eedha. Amaloota guutuu hundaan kan ibsamu, hanqinnaa hunda irraa kan qulqullefamee fi guutummaa Isaa keessatti fakkaata qabachuu irraa kan fagaatedha.

Shakkii hin qabu beekumsi maqaalee, amalootaa fi hojii Isaa beekumsa hundaa kan caaluu fi garmalee guddaa taâ€™eedha. Akkuma maqaalee, amaloota fi hojiwwan Rabbii beekuun beekumsa hundarra caaluu fi guddaa taâ€™e, beekumsa birootifis hundeedha. Beekumsi hundi beekumsa kana hordofa. Rabbiin beekun hundee fi madda beekumsa hundaati. *Namni Rabbiin beeke, wanta Isaan ala jiran beeke. Namni Rabbii isaa wallaale, wantoota Isaan ala jiran caalatti wallaala. Iimaanni sirrii fi tawhiinni qulqulluun waaâ€™ee Rabbii, maqaalee fi amaloota Isaa ilaalchisee beekumsa sirrii qabaachu irra dhaabbata.* Qalbiif jireenyi, qananiin, gammachuun, nageenyi fi tasgabbiin hin jiru yoo Gooftaa, Gabbaramaa fi Uumaa ishii beektee fi wanta Isaan ala jiran caalaa jaallatama ishii yoo taâ€™e malee. Namni osoo Rabbitti hin amaniin, beekumsaa fi qajeelcha argachuu hin dandaâ€™u. Yoo gara Rabbii isaa hin qajeelin immoo kan dararamuu fi azzabamu (adabamu) taâ€™a. Akkuma haala kaafiroota.â€•[1]

Karaan salphaan beekumsa sirritti itti hubatanii fi qabatan, buâ€™uuraa fi hundee isaa beekudha. Sheyku Abdurahmaan Naasir Saâ€™dii ni jedha: â€œHundee fi buâ€™uurri beekumsaa akka buâ€™uura manaatii fi hundee mukaati. Buâ€™uuraa fi hundee malee manni fi mukni dhaabbachuu hin dandaâ€™an. Hundee irratti dameen ijaarrama. Dameenis hundeen dhaabbata, ni jabeefama. Buâ€™uuraa fi hundeedhaan beekumsi sirritti gadi dhaabbata, ni jabaata, garmalee dagaagaâ€¦ dhimmoonni garmalee wal fakkaatan baayâ€™een addaan baafamu.â€•[2]

Buâ€™uuraalee asmaaâ€™a wa sifaata beekun waaâ€™ee maqaalee fi amaloota Rabbii ilaalchise karaa irraa akka hin jallannee fi hin dhamaane nama taasisa. Ni jedhama, â€œMan hurimal-usuula hurimal wusuula.â€• Kana jechuun namni buâ€™uura dhabe, gahuumsa dhabe.â€• Faallaa kanaa, namni buâ€™uura argatee fi gadi dhaabe, gahuumsa ykn milkaaâ€™inna ni argata. Akkuma duratti jedhame Rabbii ofii maqaalee fi sifaata Isaatiin beekun milkaaâ€™inna guddaadha. Kanaafu, beekumsa guddaa kanaaf buâ€™uura barbaachisa. Gara buâ€™uuraalee asmaaâ€™a wa sifaata seenun dura mee tuqaalee ijoo haa ilaalu.

1-Dubbiin (Kalaamni) bakka lamatti qoodama**
Dubbii (Kalaama) jechuun hima ergaa guutuu dabarsuudha. Fkn, Allah Gooftaa keenya, Muhammad Nabiyyi keenya. Wanti xiqqaan dubbiin irraa ijaarramu maqaalee lama ykn maqaa fi xumura. Fakkeenyaf

Muhammad Nabiyyiidha (Maqaa fi maqaa). Muhammad dhaabbate (maqaa fi xumura).

Dhugaadhaan ibsamu dandaâ€™uu ykn dhiisu irratti hundaaâ€™ee dubbiin bakka lamatti qoodama:
1ffaa- Al-Khabar (odefannoo)â€“ kuni mataa isaatiin dhugaan ykn sobaan ibsamuu kan dandaâ€™uudha. Kana jechuun dubbii tokkoon kuni dhugaadha ykn soba jechuuni kan dandeenyudha. Dubbiin Rabbii fi Ergamaa Isaa irraa dhufe dhugaa qofaan kan ibsamuu fi kijibaan gonkumaa ibsamu kan hin dandeenyedha. Waaâ€™ee sifaataa Isaatii fi Guyyaa Qiyaamaa ilaalchisee wanti Rabbiin beeksisee gosa dubbii kana jalatti ramadama. Sababni isaas, odeefannoo dhugaan ibsamuudha. Oduun mirkaneessu fi dhabamsiisu jidduu kan naannaâ€™uudha. Takkaa oduun mirkaneefamuun dhugoonfama (dhugaa taâ€™uu isaatti amanan) takkaa immoo dhabamsiifamun ykn diigamun soba akka taâ€™etti amanan.

2ffaa- Al-Inshaaâ€™a (wanta hundeefame)- kuni immoo dhugaanis sobaanis ibsamuu kan hin dandeenyedha. Kana jechuun dubbiin kuni dhugaadha ykn soba jechuu kan hin dandeenyedha. Gosti dubbii kuni ajaju, dhoowwu fi hayyamuu of keessaa qaba. Fakkeenyaf, nama tokkoon â€œSalaata salaati. Kana hin hojjatin.â€• Jechuun inshaaâ€™a taâ€™a.

Gabaabumatti dubbii Rabbii fi Ergamaa Isaa irraa dhufe gosoota dubbii lamaan kanninirra kan naannaâ€™uudha. Tawhiinni dubbii lamaan of keessaa qaba. Tawhiinni Rubuubiyyah fi asmaaâ€™a wa sifaata, odeefannoo jalatta ramadama. Tawhiinni uluuhiyyah immoo inshaaâ€™a jalatti ramadama. Sababni isaas, Tawhiinni uluuhiyyah gabroota Rabbiin qofa akka gabbaran ajajuu fi shirkii irraa dhoowwu waan of keessaa qabuuf. Kanniin lamaan Qurâ€™aana irraa mee haa ilaallu:

﴿قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ١ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ٢ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ٣ وَلَمْ يَكُن
لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدٌۢ ٤﴾

Jedhi â€œInni Allaah dha, Tokkichaâ€•
Rabbii Of dandaâ€™aa hirkoo waa hundaati.
Hin dhalle hin dhalannes.
Qixxaatan (fakkaatan) tokkollee Isaaf hin jiru.â€• Suuratu Al-Ikhlaas 112:1-4

Suuran (boqonnaan) tuni gosoota dubbii keessaa Al-Khabar of keessaa qabdi. Sababni isaas, maqaalee fi amaloota Rabbii oltaâ€™aa of keessaa qabdi. Maqaalee fi amaloonni Rabbii odeefannoo ykn beeksiisa Inni beeksiiseedha.

Aayan armaan gadi immoo Inshaaâ€™a dha:
ï´¾ Ù̂ÙŽÙ±Ø¹Û¡Ø¨Ù•Ø¯Ù̂Ù̂Ø§Ù’ Ù±Ù„Ù„ÙŽÙ‘Ù‡ÙŽ Ù̂ÙŽÙ„ÙŽØ§ Ø̈Ù•Ø´Û¡Ø±Ù•ÙƒÙ•
Ù̂Ø§Ù’ Ø¨Ù•Ù‡Ù•Û¦ Ø´ÙŽÙŠÛ¡â€•Ù”Ù—Ø§Û–ï´¿
â€œRabbiin gabbaraa, homaa Isatti hin qindeessinaa.â€• Suuratu An-Nisaa 4:36

Qurâ€™aana keessatti, â€œZinaatti hin dhiyaatina. Qabeenya yaatimaa itti hin dhiyaatina. Salaata sirnaan salaata, zakaas kennaaâ€¦â€• himoota jedhan ni arganna. Kuni hundi inshaa â€˜adha. Sababni isaas, wanta gaaritti ajajuu fi wanta badaa irraa dhoowwu of keessaa qabu.

2-Madda Beekumsaa qulqulleessu

Namni daandii qajeelaa irra deemee gahuumsa isaa gahuuf qajeelfama (manual) sirrii taâ€™ee qabaachu qabaa mitii? Islaamni amanti namoonni walitti dhufanii uuman osoo hin taâ€™in amanti Rabbii waan hundaa beeku irraa ilma nama hundaaf buâ€™eedha. Akkuma irranatti jenne waaâ€™ee amanti kanaa ilaalchise dubbiin dubbatamu takkaa Khabar (odeefannoo) taâ€™a takkaa immoo inshaaâ€™a (ajaju, dhoowwu fi hayyamu) taâ€™a. odeefannoon kuni immoo baayâ€™een isaa geeybin (wanta ijaan hin mulâ€™anneen) kan wal qabatuudha. Wantoota ijaan hin mulâ€™anne hunda kan beeku Rabbii Tokkicha. Kanaafu, beekumsa waaâ€™ee gheeybi argachuu kan dandeenyu Rabbiin qofarraayyi jechuudha. Eenyullee dhufee waaâ€™ee gheeybi yoo nutti beeksise ragaa sirrii fidi jennaan. Ragaan kunis Rabbiin irraa kan dhufe taâ€™uu qaba. Sababni isaas, namni sammuu isaa qofaan waaâ€™ee geeybi beeku hin dandaâ€™u.

Ammas, dhoowwun, ajajuu fi hayyamuun beekumsa barbaachisa. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ilma namaa hunda kan uumee Isa waan taâ€™eef wanta isaan miidhuu fi fayyadu sirritti beeka. Kanaafi, wanta isaan fayyadutti ni ajaja ykn ni hayyamaaf, wanta isaan miidhu irraa ni dhoowwa. Kanaafu, waaâ€™ee kanaa ilaalchise beekumsi Isarraa nama gahe jiraachu qaba.

Dubbiin erga akkana taâ€™e, Rabbiin Qurâ€™aana buusu fi Ergamaa erguun odeefannoo gheeybi beeksisee jira, wanta namoonni hojjachuu qabanii fi hin qabne ibsee jira. Kanaafu, waaâ€™ee amanti ilaalchise maddi beekumsaa Qurâ€™aanaa fi Sunnah Ergamaa Rabbii taâ€™a. kanaan ala filoosofii fi yaanni namootaa Qurâ€™aanaa fi sunnah faallessu madda beekumsaa taâ€™uu hin dandaâ€™an. Namni yaada Qurâ€™aana fi sunnan walitti galuu yoo nutti fide, yaada isaa ni fudhanna. Kan faallessu yoo taâ€™e immoo badheetti irraa dheessina. Kanarraa kaâ€™uun, waaâ€™ee maqaalee fi sifaata Rabbii ilaalchise maddi keenya Qurâ€™aanaa fi Sunnah dha. Sababni isaas, maqaalee fi sifaanni Rabbii geeybi irraa waan taâ€™aniif Rabbiin yoo hin beeksiisin eenyullee hin beeku.

3-Rabbiin irratti beekumsa malee dubbachuu dhiisu

Akkuma duratti jenne, Rabbiin beekuuf maddi keenya Qurâ€™aanaa fi Sunnah dha. Kanaafu, namni waaâ€™ee Rabbii dubbachuuf maddoota lamaan kana fayyadamu qaba. Taâ€™uu baannan, wanta maddoota kanniin keessa hin jirree fi isaan faallessu yoo dubbate, wanta hin beekne dubbatee fi Rabbiin irratti kijibee jira. Isa irratti kijibuun immoo yakka ykn badii guddaadha. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha:

قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ ٱلْفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَٱلْإِثْمَ وَٱلْبَغْيَ بِغَيْرِ
ٱلْحَقِّ وَأَن تُشْرِكُوا۟ بِٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا وَأَن تَقُولُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا
تَعْلَمُونَ ٣٣

Jedhi, â€œWanti Gooftaan kiyya haraama godhe: gochoota fokkatoo, isaan irraa waan ifa bahee fi waan dhokate, dilii, haqa malee daangaa darbuu, waan Inni ragaa isaaf hin buusin Rabbitti qindeessuu fi Rabbiin irratti waan hin beekne dubbachuudha.â€• Suuratu Al-Aâ€™araaf 7:33

â€œWanti Gooftaan kiyya haraama godhe: gochoota fokkatoo, isaan irraa waan ifa bahee fi waan dhokateâ€¦â€• Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa wantoota tarreefaman kanniin haraamaa (dhoowwamaa) godhe: gochoota fokkatoo kanneen akka zinaa, saalli wal fakkaatan wal-qunnamti saalaa raawwachu fi kkf. â€œisaan irraa waan ifa bahee fi waan dhokateâ€• kana jechuun wantoota fokkatoo sochii qaamaatiin wal-qabatanii fi kan sochii qalbiitiin wal-qabatan hunda dhoowwe jira. (wanti fokkuun sochii qaamatin wal qabate kan akka zinaa fi kkf. Wanti fokkuun hojii qalbiitin wal qabate immoo kanneen akka of tuuluu, of dinqisiifachuu, na argaa, nifaaqa fi kkf dha.) â€œ**dilii, haqa malee daangaa darbuuâ€•** diliin badii ykn cubbuu adabbii Rabbiitti nama geessudha. Ibn Kasiir ni jedha, â€œDiliin badii nafsee nama waan badaa hojjatuutin wal qabatuudha. Daangaa darbuun immoo namoota [qabeenya jalaa fudhachuun, isaan ajjeesun, qaama isaanii miidhunii fi kabaja isaanii xureessun] daangaa isaan irratti darbuudha. Rabbiin kanaa fi saniis dhoowwe jira.â€•[3]

â€œwaan Inni ragaa isaaf hin buusin Rabbitti qindeessuuâ€• kana jechuun Rabbiin waliin wanta biraa gabbaruu dhoowwe jira. Rabbiin shirkii irratti ragaa hin buusne. Kana irra tawhiida irratti ragaa buuse. â€œ**Rabbiin irratti waan hin beekne dubbachuudha.â€•** Kana jechuun maqaalee, sifaata fi hojiiwwan Rabbii fi shariâ€™aa Isaa ilaalchisee waan hin beekne dubbachuu dhoowwe jira. Kan akka Rabbiin Oltaâ€™an ilma qaba jedhanii odeessuun beekumsa malee dubbachuu fi Isa irratti kijibuudha. Rabbiin kana hunda namoonni akka itti hin kaloofne dhoowwe jira[4]. Sababni isaas, wantoonni kunniin fasaada (balleessa) guddaa dhuunfaa fi hawwaasa irraan gahu. Amanti isaan jalaa balleessu fi jijjiruu. Namni Rabbiin irratti wanta hin beekne dubbatu amantii ofiiti fi kan namoota jalaa balleessa ykn jijjira. Ergasii adabbii cimaatti ofii fi isaan geessa. Guyyaa Qiyaamaa warroonni sababa namoota Rabbiin irratti kijiba dubbataniin jallatan akkana jechuun ibidda keessaa iyyu, â€œ**Gooftaa keenya! Isaan kuni nu jallisanii jiru. Kanaafu, ibidda irraa adabbii dachaa taâ€™e isaaniif kenni.â€•** (Suuratu Al-Aâ€™araaf 7:38). Kanaafu, dhimmichi dhimma salphaa miti. Namni kana jalaa bahuuf waaâ€™ee Rabbii ilaalchise wanta Qurâ€™aanaa fi hadiisota sahiih keessatti dhufe irratti of gabaabsu qaba.

4- Karaa Ergamaa fi dhaloota darban irraa jallachuu irraa of eegu

Karaan Ergamaa fi dhaloonni gaggaariin darban (salafni) irra turan karaa qajeelaa Rabbiitti nama geessudha. Sababni isaas, yeroo san bidâ€™aan (wanti haarofti) fi jallinni akka yeroo ammaa hin jiru. Amantiinis taâ€™ee hojiin Ergamaa Rabbii faallessuu fi karaa isaanii irraa jallachuun dhuma badaatti nama geessa. Rabbiin (subhaanahu wa taâ€™aalaa) ni jedha:

﴿وَمَن يُشَاقِقِ ٱلرَّسُولَ مِنۢ بَعۡدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ ٱلۡهُدَىٰ وَيَتَّبِعۡ غَيۡرَ سَبِيلِ
ٱلۡمُؤۡمِنِينَ نُوَلِّهِۦ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصۡلِهِۦ جَهَنَّمَۖ وَسَآءَتۡ مَصِيرًا ١١٥﴾

â€œ**Namni karaan sirriin ifa isaaf erga taâ€™e booda Ergamticha faallessee fi karaa muâ€™mintootaatiin ala [karaa biraa] hordofe, karaa inni filate keessatti isa dhiisna; Jahannamis isa seensifna. Gahuumsi waa fokkate!â€•** Suuratu An-Nisaa 4:115

Ragaa Qurâ€™aanaa fi sunnaatin karaan sirriin erga ifa isaaf taâ€™ee booda namni Ergamaa Rabbii (SAW) faallesse, akkasumas, karaa muâ€™mintoota (warroota amananii) dhiisee karaa biraa hordofe, karaa filate kana keessatti isa dhiisna. Haqa erga beekee fi argee boodaa waan dhiiseef Rabbiin irraa jazaan isaa jallinna keessa kan dhamaâ€™u taâ€™ee isa dhiisudha. Jallinna keessatti jallinna dabalata. Akkuma Rabbiin oltaâ€™aan jedhe,

وَنُقَلِّبُ أَفۡـِٔدَتَهُمۡ وَأَبۡصَٰرَهُمۡ كَمَا لَمۡ يُؤۡمِنُواْ بِهِۦٓ أَوَّلَ مَرَّةٖ وَنَذَرُهُمۡ
فِي طُغۡيَٰنِهِمۡ يَعۡمَهُونَ ١١٠

â€œ**Akkuma isaan yeroo jalqabaa isatti hin amaniin, qalbii isaanitii fi agartuu isaanii gara gaggalchina. Kan dhamaâ€™an taâ€™anii jallinna isaanii keessatti isaan dhiifna.**â€• (Suuratu Al-Anâ€™aam 6:110)

Ergasii gahuumsi isaa Jahannami[5].
Kanaafu, karaa Ergamaatii fi wanta Muslimoonni irratti wali galan (Ijmaaâ€™a) hordofuun wanta adabbii jalaa nama baasudha.

Guduunfaa
âœ•Dubbiin (Kalaamni) bakka lamatti qoodama.
1ffaa-Al-Khabar (Odeefannoo)- kuni wanta dhugaa ykn sobaa jechuuni dandeenyudha. Odeefannoon Rabbiin irraa dhufe hundi dhugaadha, gonkumaa sobni itti hin seenu. Odeefannoon Isarraa dhufe kanneen akka maqaalee fi amaloota Isaa, waaâ€™ee Guyyaa Qiyaamaa fi seenaa namoota darbaniidha.
2ffaa-Al-Inshaaâ€™a- Kuni wanta dhugaas sobaas jechuu hin dandeenyedha. Gosti dubbii kuni â€œajaju, dhoowwu fi hayyamuuâ€• of keessaa qaba.
âœ•Amanti keessatti maddi gosoota dubbii kanaa Qurâ€™aanaa fi hadisoota Nabiyyii irraa dhufaniidha.
âœ•Namni waan gheeybi (ijaan hin mulâ€™anne) sammuu isaa qofaan beeku waan hin dandeenyef odeefanno isa barbaachisa. Odeefannoon kunis Rabbii waan hundaa beeku irraa kan dhufe taâ€™uu qaba.
âœ•Nuti addunyaa tana keessatti Rabbiin ijaan arguu waan hin dandeenyef waaâ€™ee ofii ilaalchise wanta beeksiseetti ni amanna, wanta hin beekne immoo dubbachuu irraa of qabna.
âœ• Rasuula (SAW) hordofuu fi isa faallessu dhiisun wanta milkaaâ€™innatti nama geessu fi jallinnaa fi

adabbii irraa nama baraarudha.

Kitaabban Wabii:
**Al-Usuulu min ilmil usuul-Sheykhu Muhammad bin Saalih Useymiin, fuula 17-19, English Translation: Foundation of the Knowledge-fuula 21
[1] Sifaatu ilaahiyyati-fuula 3-4
[2] Faaâ€™idatul jaliilatu fiil qawaaâ€™idil asmaaâ€™il husnaa-(fuula 6)
[3] Tafsiir Ibn Kasiir 4/27
[4] Tafsiiru Saâ€™adii-fuula 323
[5] Tafsiiru Saâ€™diyy-fuula 219

Date Created
July 6, 2019
Author
admin